

деятельность, которой обязан следовать каждый специалист в области книгоиздания для решения профессиональных задач. Знание основных нормативно-правовых актов позволит решить многие производственные задачи, обеспечит выпуск качественной продукции и повысит уровень покупательского интереса к печатной книге.

Список использованных источников

1. Издательское дело в Республике Беларусь: обзор документов и материалов / Национальная книжная палата Беларуси. — Минск : НКП Беларуси, 2023. — 75 с.

УДК 821.112.2

Т. С. Супранкова
старшы выкладчык, БДУ, Мінск

**АКСІЯЛАГІЧНЫЯ АСПЕКТЫ КУЛЬТУРНАЙ БЯСПЕКІ
Ў ПРАДМОВАХ І ПАСЛЯСЛОЎЯХ
ФРАНЦЫСКА СКАРЫНЫ**

Каштоўнасныя арыенціры культурнай бяспекі цесна звязаныя з нацыянальнай ідэнтычнасцю. Таму вывучэнне і веданне ўласнай культуры ёсць неабходны чыннік захавання самабытнасці кожнай нацыі. На сённяшні дзень, як адзначае С. В. Снапкоўская, «в условиях глобализации культурная безопасность все больше становится основанием и важнейшим ресурсом для развития культурной идентичности» [1]. Сапраўды, кожная нацыянальная культура выпрацавала на працягу стагоддзяў тыя фактары, якія спрыяюць сёння яе далейшаму развіццю і самазахаванню народаў. На наш погляд, творчасць дзеячаў беларускай культуры з'яўляецца адным з такіх фактараў. У гэтым рэчышчы хацелася б разгледзець творчасць асветніка Францыска Скарыны.

У XVI ст. пераклады Святога Пісання на жывыя народныя гаворкі сталі асновай для фарміравання нацыянальных моў еўрапейскіх краін, асабліва паўночна-цэнтральнага рэгіёну. Такім чынам закладалася літаратурная норма, якой мы карыстаемся і па сённяшні дзень. Францыск Скарына прысвячаў сваю працу «простым, паспалітым» людзям, якія размаўлялі на старабеларускай мове, уздым якой прыйшоўся на XVI ст. Тады яна мела не толькі статус размоўнай мовы, але на ёй стваралася рэлігійная і мастац-

кая літаратура, пісаліся філасофскія трактаты, яна стала таксама мовай палітыкі і юрыспрудэнцыі.

Біблейская Кніга Псальмаў — не толькі яскравы ўзор цудоўнай паэзіі, якая ўзбагаціла скарбонку сусветнай літаратуры і гімнаграфіі. Гэтая лірычная кніга — аб пошуку чалавечай душой Вечнага Бога, які мудра ўладкаваў сусвет, гэта жаданне стварэння праславіць Творцу, уступіць з ім у дыялог (паводле канцэпцыі яўрэйскага філосафа XX ст. Марціна Бубера паміж чалавекам (Я) і Богам (Вечным Ты)) [2, с. 41–67]. Калі, напрыклад, у прарочых кнігах часцей праз асобу прарока кажа Бог, то ў псальмах чалавечая душа адгукваецца, адказвае на Божы заклік.

Арыгінальная назва кнігі на іўрыце — *Сэфэр Тэгілім* (Кніга Хваленняў, Кніга Гімнаў). У шмат якіх еўрапейскіх мовах замацавалася найменаванне, якое мае грэцкае паходжанне і этымалогія якога звязана з музычным выкананнем (граць на псалтыры, на струнным інструменце). Няма сумненняў, што гэтая Кніга — найлепшы прыклад паэзіі Старажытнага ўсходу, а лірычныя тэксты калісьці выконваліся пад музычны акампанемент, аб адмысловым выкананні мелодыі на тым ці іншым інструменце сведчаць рэмаркі да асобных псальмаў. Разам з тым Псалтыр у юдэйскай і хрысціянскай традыцыях немагчыма аддзяляць ад цэласнага паслання ўсёй Бібліі. У яўрэйскім Танаху гэта частка раздзела *К(е)тувім* (Пісанні), у хрысціянскім Старым Запавеце яе месца сярод паэтычных кніг. Па жанру Псалтыр — зборнік лірыкі, хоць кожны верш у ім і падымае пэўную тэму, у цэлым ён — пра богапазнанне, пра тое, як розныя падзеі ў жыцці чалавека — гора і радасць, вайна і мір, жыццё і смерць — дапамагаюць глыбей спасцігнуць Творцу і вызначыць уласнае месца на зямлі.

Літаратурны жанр прадмовы ставіць мэтай даць тэарэтычныя погляды аўтара на структуру твора, гэта невялічкі каментар для лепшага разумення тэксту. Не дарма прадмовы часцей за ўсё пішуцца перакладчыкамі да выкананых імі перакладу. Скарына рыхтуе ў прадмовах свайго чытача да знаёмства з Пісаннем на роднай мове, лічачы Біблію карыснай для кожнага чалавека кнігай, здольнай прывіць маральныя арыенціры, выхаваць добры характар, закласці на ментальным узроўні высокія каштоўнасныя ідэалы.

Аналізуючы аксіяферу творчай спадчыны Францыска Скарыны, А. І. Смолік указвае на блізкасць думак нашага асветніка да ідэй знакамітых гуманістаў Заходняй Еўропы. Разам з тым «найбольш ярка ў творах увасоблена аксіяфера беларускай куль-

турнай прасторы. На першым плане ў мысліцеля-гуманіста такая каштоўнасць, як патрыятызм. Скарына — заснавальнік нацыянальна-патрыятычнай традыцыі ў гісторыі беларускай культуры і грамадскай думкі. Для мысліцеля на першы план выступалі інтарэсы свайго народа і айчыны, пачуццё абавязку перад радзімай. Гэта важны кампанент погляду на свет, пачуццё цэльнае, зразумелае, крышталёва яснае ў сваёй відавочнасці» [3, с. 130].

Француск Скарына ў сваёй Прадмове, а далей ва ўсёй творчасці, на першы план вылучае патрыятызм. У «Прадмове да Псалтыра» ён адзначае тры прычыны, чаму ён бярэцца за пераклад. Па-першае, гэтым як хрысціянін ён хоча праславіць Бога, па-другое, быць карысным для свайго народа гэтаю справаю, па-трэцяе, паказаць, што мова, з якой яго «літасцівы Бог ... на свет пусціў», нічым не горшая за астатнія. Апошняя прычына ўказвае яшчэ на такую каштоўнасць для асветніка, як родная мова, якая грунтуецца на любові да радзімы.

Апісваючы структуру свайго перакладу «Псалтыра», Француск Скарына звяртае ўвагу чытача на свае новаўвядзенні, зробленыя для аблягчэння ўспрыняцця тэксту, з аднаго боку, і заклікаючыя да сутворчасці, з іншага. Француск Скарына, цудоўны знаўца Бібліі, размяшчае да кожнага з псалмаў адсылкі да іншых біблейных кніг, «абы знакоміто было, иже вси иные светые писма згожаются съ Псалтырею и одно на другое светчить» [4, с. 12]. Акрамя гэтага, для простых людзей таксама размешчана тлумачэнне некаторых, на думку аўтара, незразумелых слоў. Адсылаючы чытача да еўрапейскай традыцыі, Скарына кажа пра тое, што разбіў усе псалмы на вершы.

Беларускі каментатар звяртаецца да этымалогіі слова «Псалтыр», бо так названая ўся Кніга, і перакладае яго з грэцкай як «гудзьба». Скарына адсылае нас да Першай Кнігі Папаліпаменан і да Псалма 32, робячы акцэнт на тым, што гэта быў загад біблейнага цара і прарока Давіда, якому, дарэчы, прыпісваецца большая колькасць псалмаў. Цар дае наказ Азафу, Аману, Ефану і Ідыфуму славіць Бога граннем на псалтыры і спяваннем песень. Аўтар звяртаецца таксама і да апісання музычнага інструмента, бо псалтыр трэба адрозніваць ад гусяляў (яны маюць шмат струн), а ў псалтыра іх роўна дзесяць (нават даецца спасылка на Псалм 91, дзе прысутнічае ўказанне, які гэты інструмент).

Скарына бачыць у называнні Кнігі музычным інструментам вялікі духоўны сэнс: гранне на псалтыры было ўсталявана ў момант, калі Бог даваў на гары Сінай Дзесяць Запаведзяў, каб мы,

звяртаючыся да псальмаў, як піша асветнік, “всегда имели десятеро Божье приказание пред очима” [4, с. 11–12].

А. І. Смолік, аналізуючы творчасць Скарыны, акрамя каштоўнасных аспектаў патрыятызму і роднай мовы, адзначае, што ў яго іерархіі маральных каштоўнасцей знаходзяцца вера, любоў, справядлівасць, дабро (індывідуальнае і агульнае), перавага духоўных каштоўнасцей над матэрыяльнымі. Француск Скарына, пачынаючы «Прадмову да Псалтыра» панегірыкам усёй Бібліі, піша, што яе задача — вучыць, таму што тут можна знайсці базавыя веды па многіх навукх (што Скарына падкрэслівае ў «Прадмове да ўсёй Бібліі»); выкрываць, то бок гэта і праца па этыцы і маралі, дзе рэгулююцца нормы чалавечых і грамадскіх паводзінаў; выпраўляць, бо тут прыведзена шмат законаў і дадзена нямала прыкладаў з жыцця канкрэтных гістарычных дзеячаў, як чалавек, зграшыўшы, можа наварнуцца, *выправіць* свой шлях; караць, бо без ведання, што такое пакаранне, немагчыма зразумець, што такое прабачэнне. Для ўдасканалвання чалавека розныя парады дадзеныя ў розных біблейных кнігах і прадстаўленыя ў шмат якіх формах і жанрах, але «Псалтырь же сама едина вси тые речи в себе замыкаетъ и всех тых учитъ и все проповедуетъ...» [4, с. 8]. Таму ў Псалтыры можна пазнаёміцца з усімі этычнымі нормама і каштоўнасцямі, якія прадстаўленыя ва ўсім корпусе біблейных тэкстаў.

Такім чынам, у Прадмовах і Пасляслоўях да Псалтыра Скарыны можна вылучыць наступныя аспекты аксіясферы: Кніга — маленькі біблейскі ўніверсум, дзе можна знайсці ў мініяцюры ўсё, што заключае ў сабе Біблія. У Скарыны тэкст Прадмовы мае філасофска-этычны характар, ён настойвае на тым, каб чытач сам стаў актыўным удзельнікам працэсу, таму трэба перакладаць Біблію на родную мову і суправаджаць яе каментаром. Адсюль выцякае таксама заклік да патрыятызму, да ўсведамлення самабытнасці свайго народа праз унікальнасць роднай мовы. Найвялікшымі каштоўнасцямі для каментатара з’яўляюцца вера, любоў, навучанне і адукацыя, дабро. Гэтым маральным катэгорыям нас таксама вучыць Біблія.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Снапковская, С. В. Культурная безопасность как важный элемент сохранения идентичности в условиях глобализации / С. В. Снапковская // Кросс-культурное образование в условиях глобализации: теоретическое осмысление и национальные практики реализации : сб. науч. статей; отв. за выпуск : Л. В. Пирожено, И. Л. Шевлякова-Борзенко; Мультикультурный исследовательский центр Университета Хучжоу, г. Хучжоу (КНР). — Псков : Логос, 2023. — С. 271–281.

2. Синило, Г. В. Лирические книги Библии как архетексты немецкой поэзии XVII века / Г. В. Синило. — Минск : БГУ, 2016. — 551 с.
3. Смолік, А. І. Беларуская культуралогія: гісторыя і сучаснасць / А. І. Смолік. — Мінск : БДУКМ, 2014. — 276 с.
4. Библия : факс. узнаўленне Бібліі, выд. Ф. Скарынаў ў 1517–1519 гг. : у 3 т. — Мінск : БелЭ, 1991. — Т. 3. — 782 с.

УДК 811.111'374:398.91

А. М. Трофимович

МГУ имени А. А. Кулешова, г. Могилев

ПОСЛОВИЦЫ ИЗ ДРЕВНИХ ПИСЬМЕННЫХ ИСТОЧНИКОВ В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ (МАТЕРИАЛЫ К СЛОВАРЮ ДЛЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ АУДИТОРИИ)

В статье рассматриваются широко распространенные пословицы в современном английском языке, которые восходят к древним письменным источникам. Такие пословицы претерпели много структурных и отчасти смысловых изменений в течение столетий, однако остались узнаваемы в древних текстах. В таких пословицах заключены наиболее значимые, проверенные временем истины, отражающие мировоззрение и культурные предпочтения английского народа. Приводятся материалы к словарю наиболее древних пословиц современного английского языка (для изучающих его как иностранный).

В современном английском языке функционирует немало пословиц, которые являются весьма древними и фиксируются еще в ранних письменных источниках [6]. Пословицы такого рода имеют семантические, структурные, функциональные особенности и выделяются в отдельную категорию паремиологических единиц (основной фонд) при изучении английского языка как иностранного [1–4] и при сопоставлении его с родным языком [5; 7].

Изучение пословиц английского языка показывает, что они неотступно следовали за историей народа и отмечали то новое, что вносила жизнь в быт и воззрения английского языка. При анализе пословиц с точки зрения их происхождения интерес вызывает то, что сквозь некоторые пословицы прозрачно выглядывает эпоха, их породившая. По большей части это пословицы, связанные с конкретными историческими событиями.

Чтобы решить вопрос о том, когда появилась та или иная пословица, надо сопоставить ее с историей народа, его жизнью,